

דף שבועי

פרשת ויגש, תשפ"א, מספר 1399

ויגש אליו יהודה – כי הנה המלכים נועדו

איתמר אלדר

וּבְקֶרֶךְ וְכָל אֲשֶׁר לָךְ. וְכָלכְּלַתִּי אֵתְךָ שָׁם כִּי עוֹד
 חָמֵשׁ שָׁנִים רָעַב פָּן תִּנְרַשׁ אֶתָּה וּבֵיתְךָ וְכָל
 אֲשֶׁר לָךְ (בר' מה:ט-יא).

יעקב שמח על כך ונעתר להזמנה. הוא יוצא
 לדרך ועוצר בבאר שבע לשאת תפילה ולהקריב
 עולות קודם ירידתו למצרים. בזמן הזה הוא שולח
 את יהודה אל יוסף, בשליחות לא ברורה:
 וְאֵת יְהוּדָה שְׁלַח לִפְנֵי אֵל יוֹסֵף לְהוֹרֹת לִפְנֵי
 גִשְׁנָה וַיָּבֹאוּ אֶרְצָה גֹשֶׁן. וַיֹּאסֶר יוֹסֵף מְרַכְבָּתוֹ
 וַיַּעַל לְקִרְיַת יִשְׂרָאֵל אֲבִיו גִּשְׁנָה וַיֵּרָא אֵלָיו
 וַיִּפֹּל עַל צַוְאַרְיוֹ וַיִּבְכֶּה עַל צַוְאַרְיוֹ עוֹד (בר'
 מו:כח-כט).

מהי בדיוק השליחות שיהודה מתבקש לעשות?
 מה פשר המילים "להורת לפניו גשנה"?
 ישנן שתי הצעות עקרוניות, כפי שעולה
 מפירוש רד"ק על אתר:

"ואת יהודה", יעקב שלח לפניו את יהודה אל
 יוסף שיורה לפניו הדרך לגושן כמו ששלח לו
 יוסף "וישבת בארץ גושן", או פירושו להורות
 שיצא לפניו קודם שיכנסו לעיר, שיורה
 אותם אנה יכנסו בעיר או מה יעשו.

על פי הצעתו הראשונה, יהודה נשלח כחלוץ
 לפני המחנה, על מנת שיוסף יורה לו את הדרך
 לגושן, המקום המיועד ליעקב ומשפחתו.

על פי ההצעה השנייה, יהודה נשלח על מנת
 לבשר ליוסף על בואו של יעקב, כדי שיצא לקראתו
 טרם הגיעם לארץ גושן, וינחה אותם בעצמו אל
 העיר.

על רקע זה דורש ר' שמחה בונם מפשיסחה,
 תלמידו של היהודי הקדוש:

"וְאֵת יְהוּדָה שְׁלַח... לְהוֹרֹת לִפְנֵי גִשְׁנָה" וכו',
 חנוכה – הכנה לימות המשיח. וזה ענין
 הדריידעל (סביבון), נגה"ש (נס גדול היה שם)
 – גימטריא "משיח". ואמר רבי חנוך העניך
 הכהן מאלכסנדר זי"ע בשם הרבי זצ"ל, ואת
 יהודה שלח להורות לפניו "גשנה", שהוא
 גימטריא משיח... אמר זקני זצ"ל, שעתה
 מבין הסוד מהדריידיל נגה"ש, שגימטריא
 "משיח". דחנוכה הכנה וסיבוב לכח המשיח
 כנ"ל (כמו שמובא ב"קול שמחה" הנ"ל),
 שמשיח בן יוסף הוא הכנה למשיח בן דוד.

המדרש מתייחס למפגש הדרמטי שבין יהודה ליוסף
 בתחילת פרשתנו:

"כִּי הִנֵּה הַמְּלָכִים נוֹעְדוּ עִבְרוּ יַחְדָּו" (תה'
 מח:ה), כי הנה המלכים זה יהודה ויוסף ...
 "רָעָדָה אֶחְזָתֶם שָׁם" (שם:ז), אלו השבטים.
 אמרו מלכים מדיינים אלו עם אלו אנו מה
 איכפת לנו... (מדרש רבה צג, ב).

מפגש פסגה בין שני מלכים, ובהמשך בין שני
 משיחים: משיח בן יוסף ומשיח בן דוד.

אכן, מחזור הסיפורים האחרון של ספר
 בראשית, מפרשת "וישב" ועד סופו, העוסק בבני
 יעקב, מתמקד בשני האחים – יהודה (סיפור תמר)
 ויוסף (סיפורי יוסף במצרים) – וההשוואה בין
 קורותיהם מלמדת רבות, אך לא בזאת נעסוק כעת.
 המפגש בפרשתנו הוא שיא עבור שתי
 הדמויות, וככל הנראה באופן סימבולי, גם עבור עם
 ישראל לדורותיו.

נראה שהתמקדותה של התורה בשתי דמויות
 אלו חושפת מאבק סמוי, במודע או שלא מודע, על
 הבכורה. יהודה מקבל את הבכורה לבית לאה,
 מכוח דחייתם של ראובן, שמעון ולוי הקודמים לו
 בגיל, ויוסף הוא הבכור לבית רחל. מי מביניהם
 יוכתר כבכור ליעקב וכמנהיגם של בני ישראל –
 שנים עשר השבטים.

כשהמדרש אומר על המפגש שבין יהודה ויוסף
 "כי הנה המלכים נועדו", הוא מבקש אולי להתבונן
 ברגע הזה כרגע של בירור ואולי אף של הכרעה; מי
 יהיה הזוכה בכתר הבכורה לבית ישראל.

נראה כי המשך הפרשה עשוי לשפוך אור על
 חלוקת התפקידים והגדרת המנהיגות של יהודה
 ויוסף, ודרשה מופלאה וחידתית של ר' שמחה
 בונם מפשיסחה יכולה לתרום גם היא לבירור
 הנושא.

לאחר שיוסף מתוודע לאחים, הוא שולח אל
 יעקב את המסר הבא:

מָהְרוּ וְעֲלוּ אֵל אָבִי וְאֶמְרָתֶם אֵלָיו פֶּה אָמַר
 בְּנֵךְ יוֹסֵף שְׁמִנִי אֶ-לֵהִים לְאֲדוֹן לְכָל מִצְרָיִם
 רְדֵה אֵלַי אֶל תַּעֲמַד. וַיִּשְׁבֹּת בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן
 וְהָיִיתָ קְרוֹב אֵלַי אֶתָּה וּבְנֵיךָ וּבְנֵי בְנֵיךָ וְצִאֲנֶךָ

* הרב ד"ר איתמר אלדר הוא ראש בית המדרש בישיבת
 אורות שאול תל אביב, בוגר המחלקה למחשבת
 ישראל בבר אילן.

הקישור לנקודה השנייה שעליה עומד ר' שמחה בונים – היותו של יוסף הכנה לקראת המשיח.¹ נראה שר' שמחה בונים מקבל את הפרשנות השנייה לשליחותו של יהודה. לא במקרה נשלח יהודה להורות ליוסף להגיע לארץ גושן כדי לקיים את הבטחתו ולכלכל את ישראל. כביכול, יהודה אומר ליוסף: אנחנו יוצאים לגלות ארוכה ומרה, שבסופה, בעוד כ-300 שנה, נכונן מלכות. אז יהיה לי תפקיד; בארץ ישראל יש לי תפקיד. אבל עכשיו, כשאנחנו יוצאים לגלות, זה הזמן שלך, זה התפקיד שלך. יהודה נשלח אל יוסף כדי להעמיד אותו לפניו; להעביר אליו את שרביט הפיקוד, כי זה התפקיד של משיח בן יוסף – לכלכל את ישראל עד שיבתם לארץ וכינון המלכות. אז יחזור השרביט ליהודה. בעצם השליחות של יהודה ליוסף הוא נותן לו כתב מינוי – עכשיו אתה! יוסף נדרש לכלכל את ישראל בגלותם, תחילה בשל הרעב השורר כעת, ואחר כך בשל הרעב הרוחני – הגלות.

אמנם חג החנוכה כבר מאחורינו, אולם רק נעיר שלר' שמחה בונים חג החנוכה נתפס כהכנה אל הגלות; אותו נס, נס פך השמן, מלמד על השגחת ה' שתלווה את היהודים לאורך 2,000 שנות גלות, באומרים 'גשנה' – נס גדול היה שם! יוסף הוא בחינת הנס, שמאפשר למעט השמן לדלוק לאורך כל תקופת הגלות, עד יעבור זעם, ועד בוא משיח בן דוד. זהו החיבור, על פי ר' שמחה בונים בין יוסף – גושן – חנוכה – משיח. אם כן, כשיהודה ניגש אל יוסף, היושב על כיסא המלכים במצרים, קורא לו "אדוני", ומתאר את עצמו ואת אחיו ביחס אליו כ"עבדיך", הוא מעניק ליוסף את הבכורה, השלטון והמנהיגות לעת הזו – מנהיגם של ישראל בגלות. אולם, מדובר בהעברה זמנית של השרביט, עד לעת הגאולה, ואז יעניק יוסף את השרביט בחזרה ליהודה, ונזכה במהרה למשיח בן דוד.

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:

<http://www1.biu.ac.il/parasha2>

כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il

ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.

[f](#) הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן

יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון עורכת לשון: רחל הכהן שיף

1 נעיר, שהבנה זו תומכת בעמדתה של תורת הסוד, במחלוקת על סדר האושפיזין בחג הסוכות. על פי הסוד, יוסף הוא האושפיז השישי – ספירת יסוד, לפני דוד המלך – ספירת מלכות. ועל פי הנגלה, יוסף הוא האושפיז הרביעי, כפי הסדר הכרונולוגי: אחרי יעקב ולפני משה ואהרן. על פי דברים אלו, גם מנקודת מבט כרונולוגית, יוסף, בניגוד ליעקב, אינו מסיים את תפקידו ההיסטורי במותו, בסוף ספר בראשית; את תפקידו ההיסטורי הוא מסיים עם קבורתו, כלומר אחרי משה ואהרן ואף יהושע, ורגע לפני התחלת כינון המלכות, ששיאה מלכות דוד.

לקוח מתוך: "יכהן פאר לחנוכה", דף מ"ח וראו גם: "קול מבשר" ח"ג, משיח).

ר' שמחה בונים מבקש לקשור לחנוכה את הפסוק "ואת יהודה שלח לפניו... גשנה" בשתי דרכים:

האחת היא דרך הסביבון, שיש עליו אותיות נ'ג'ה'ש' (נס גדול היה שם – כך בסביבון של חו"ל), שאלו הן אותיות ג'שנ'ה'.

השנייה היא דרך הערך המספרי של המילה "גשנה" (וממילא גם נ.ג.ה.ש), השווה לערך המספרי של אותיות המילה "משיח" (=358).

כמו תמיד, הזיקה בחסידות בין מילים ומוטיבים באמצעות ראשי תיבות וגימטריות מכוונת לתוצאתה. מדוע ר' שמחה בונים ותלמידיו מבקשים לקשור בין ההליכה לארץ גושן ושליחותו של יהודה ליוסף לבין חנוכה?

תחילה ננסה לבאר את עניין הירידה לגושן והזיקה למשיח.

במבט פרספקטיבי, יש בהבטחה של יוסף לכלכל את יעקב ובניו בארץ גושן משהו מתעתע. מנקודת המבט המקומית, ליעקב ובניו יש צרה אקטואלית – רעב בארץ, והנה נמצא הפתרון בדמותו של יוסף בנו. כפי שאמר יוסף: "וְאִתְּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה אֲ-לֵהִים חֲשַׁבָה לְטֹבָה לְמַעַן עֲשֶׂה לְיָוִם הַזֶּה לְהָחִית עִם רַב" (בר' נ:כ).

אך במבט פרספקטיבי רחב יותר, ידוע לנו שהירידה למצרים היא שקיעה בבור עמוק הרבה יותר, של 400 (או 210) שנים של גלות קשה מנשוא, שרק בסופן תבוא הגאולה והחזרה לארץ ישראל.

ואף על פי כן, מסתבר שגם ביחס לגלות העמוקה, יש ליוסף תפקיד: "וַיִּשְׁבַּע יוֹסֵף אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר פֶּקֶד יִפְקֹד אֲ-לֵהִים אֶתְכֶם וְהִעֲלֶתֶם אֶת עַצְמֹתַי מִזֶּה" (בר' נ:כה). בעוד שיעקב משביע את בניו שלא לקבור אותו במצרים, יוסף מבטיח לבני ישראל להישאר עימם עד תום הגלות.

ואכן, יוסף מלווה את עם ישראל לאורך כל תקופת המדבר, כשממעל מרחפת המחויבות של ישראל לקיים את הבטחתם כלפיו. וממילא, גם בהבטחה זו טמונה התקווה והאמונה שהגאולה בוא תבוא. יוסף, אם כן, ממשיך לכלכל את ישראל גם בימי הגלות. תחילתה של כלכלה זו באספקת אוכל בשנות הרעב בארץ גושן, אך המשכה בכלכלה הרוחנית של התקווה והאמונה כי שבועת יוסף, וממילא ההבטחה שבצידה, בוא תבוא – פקוד יפקוד א-להים אתכם!

ההבטחה המלאה ליוסף מתגשמת רק בפסוקים האחרונים של ספר יהושע:

וְאֵת עַצְמוֹת יוֹסֵף אֲשֶׁר הֶעֱלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם קָבְרוּ בְּשֵׁכֶם בְּחֵלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר קָנָה יַעֲקֹב מֵאֵת בְּנֵי חֲמוֹר אֲבִי שָׁכֶם בְּמֵאָה קֶשֶׁטִיטָה, וַיְהִי לְבְנֵי יוֹסֵף לְנַחֲלָה (יה' כד:לב).

כשיהושע משלים את הגשמת ההבטחה האלוהית – יציאת מצרים, כניסה לארץ, כיבוש הארץ והתנחלות בה, רק אז – יוסף נקבר. הצעד הבא, מייד אחרי זה, הוא כינון מלכות; תחילה במודל של שופטים ואח"כ במודל של מלך. דמותו של יוסף, השבועה וקיומה, מלווים את עם ישראל מרגע היציאה לגלות ועד כינונה של מלכות ישראל. זהו